

Det japanske forsvaret i ferd med å redde folk fra oversvømmelse i byen Ishimaki nord i Japan.

FOTO: REUTERS

FORSTÅELSE. Katastrofen som har rammet Japan, kan være den gylne mulighet i en dyster økonomisk og politisk situasjon.

Japans krise og mulighet

Kommentar

KJELL DRAGNES, utenriksredaktør

Tokyo

Et jordskjelv med en styrke 8,9 – det største Japan har opplevd – har bokstavelig talt rystet landet i dets grunnvoller. Selv godt voksne mennesker med erfaring fra mange skjelv, kan ikke huske noe lignende. Skjelvet ute i havet utløste en ti meter høy flodbølge som flommet en mil inn fra kysten, feide med seg mennesker, biler, bygninger, tog.

I en slik ulykke er hele landet i samme situasjon. Ikke alle er like hardt rammet personlig. Bildene fra det nordøstlige Japan forteller en dyster historie. Andre steder går livet omtrent som normalt, selv om skoleelever og speidere nå har tatt oppstilling med innsamlingsbøsser ved jernbanestasjoner og andre knutepunkter. Mange vanlige mennesker vil vise sin solidaritet og slipper ned sine yen i bøssene. Det er det minste de kan gjøre for å hjelpe ofrene.

Aktivitet. Japans regjering gjør også hva den kan. Den har selv kjent på kroppen hva jordskjelvet betydde. Ettermiddagsmøtet i nasjonalforsamlingen, Diet, var godt i gang da skjelvet rammet. Statsminister Naoto Kan satt i ro mens jorden bevet under ham. Deretter ble han raskt evakuert, og gikk i gang med å organisere nødhjelpsarbeidet.

En omfattende redningsoperasjon er i

«Et sjokk fremkaller handling. Jordskjelvet og tsunamien kan være et slikt sjokk for Japan.»

gang, Japans selvforsvarsstyrke er blitt mobilisert til siste mann, alt av kjøretøyer, helikoptre og skip er sendt til jordskjelvområdet. Dette viser Japans styrke. Et moderne, rikt, høyt industrialisert, vel regulert og disiplinert land organiserer seg selv. Dette er ikke Haiti. Det er heller ikke Kina, to land der jordskjelv av langt mindre styrke har tatt langt flere liv.

Japanerne har opptrådt med verdighet og gjensidig forståelse. Lov og orden er ikke noe problem. Selv i de verst rammede områdene har de overlevende stilt seg pent i kø for å få noen liter rasjonert bensin, eller vann og mat til å overleve etter at alle matbutikker er tomme – enten fordi alt er kjøpt opp, eller flodbølgen ødela det som fantes på hyller og i lagre. Selvsagt har det også hjulpet at både skoler og arbeidsplasser har regelmessige øvelser.

Japan var forberedt. Men ikke forberedt på dette.

Ukjent. Fortsatt er mye ukjent. Ingen har oversikt over hvor mange mennesker som har mistet livet. Ingen vet hvor store de fysiske skadene er, hvor mye det vil koste å gjenoppbygge området etter ødeleggelsene – og slett ingen har oversikt over hva dette vil bety for Japans økonomi. Det er ikke mer enn knapt to uker siden at Japan ble sendt ned til 3. plass blant verdens største økonomier, Kina har gått forbi.

Det skyldes selvsagt Kinas enorme vekst og tyngde, men også at Japan har slitt over lang tid med strukturelle problemer – faktisk hele 20 år. Landets befolkning er aldrende, statsgjelden er stor.

Samtidig har det vært vist svært liten politisk vilje til å gjøre noe med underliggende faktorer som et meget stivbent system i arbeidslivet. Det har gjort det nesten umulig for unge mennesker å få fast ansettelse, mens antallet eldre bare øker. Eldrebølgen vil sannsynligvis være enda mer skadelig for Japan enn flodbølgen, hvis ikke noe gjøres.

Det politiske liv er også i ulage. Fem dager før jordskjelvet og tsunamien måtte utenriksminister Seiji Maehara gå av,

etter å ha fått et økonomisk bidrag fra en «utlending». Utenlandske bidrag er forbudt. Problemet her var bare at utlendingen er en koreansk kvinne som har bodd hele sitt liv i Japan. Dette kan være vanskelig å forstå, men forholdet til koreanere er problematisk i Japan, som en tid erobret og okkuperte Korea. Bidraget har derfor flere dimensjoner, men ble brukt av Maeharas og statsminister Naoto Kans politiske motstandere. Kan fra Japans demokratiske parti (DPJ) har bare vært statsminister siden juni i fjor, og har opplevd det ene stormløpet etter det andre.

Gjeld og moms. Et av hans forslag var å øke momsen fra fem til 10 prosent, for å få inn mer penger i statskassen og redusere gjelden. Men det er blitt med forslaget – foreløpig. Naturkatastrofen kan ha økt forståelsen for at noe må gjøres, både i nasjonalforsamlingen og blant velgerne. Etter skjelvet er det oppstått en slags politisk våpenstillstand, selv hardnakkede motstandere av Kan og hans parti snakker om at det nå er viktig å trekke i samme retning.

Gjenoppbyggingen vil selvsagt koste den japanske stat dyrt, men virksomheten vil også bidra til å øke den økonomiske aktivitet. Det kan komme godt med. Ingen vet selvsagt hvor lenge kriseforståelsen vil vare, eller om dette vil være et vendepunkt.

Kokt frosk. Muligheten er der. Jordskjelvet kan løse det japanerne kaller «kokt frosk»-problemet. Teorien går ut på at flere og flere frosker søker sammen i en dam. De innser ikke at temperaturen er i ferd med å bli faretruende høy jo flere de blir, fordi de regulerer temperaturen selv. Men til slutt blir det for mye. Da er det for sent. De dør fordi faren har kommet snikende på dem.

Men skulle en frosk hoppe ut i en dam som er for kald eller for varm, vil den oppdage det og straks hoppe ut igjen.

Et sjokk fremkaller handling. Jordskjelvet og tsunamien kan være et slikt sjokk for Japan.

kjell.dragnes@aftenposten.no

Debatten som døde

Replikk

ELISABETH GRIEG
leder,
Europabevegelsens
ressursgruppe

KJELL BJØRNDALEN
nestleder,
Europabevegelsens
ressursgruppe

EU-medlemskap. Politikerne vil ikke undersøke hvilke fordeler og ulemper et norsk EU-medlemskap ville medført for Norge. Det vil vi.

Det er oppstått et vakuum i norsk politikk. Vi har to ja-partier i Norge, men ingen av dem tar initiativ til en ny EU-debatt. Nei-partiene holder ja-partiene som politiske gisler i debatten rundt vårt forhold til EU. Begge sider viser mangel på mot og politisk lederskap.

I 1994 mente mange at vi burde ha en ny folkeavstemning om EU innen syv år. I dag er det 900 000 nye stemmeberettigede i Norge som aldri har fått si sin mening om EU gjennom folkeavstemning. Samtidig har EU gjennomgått store endringer, mens EØS-avtalen har vært statisk. Konklusjonen kan ikke bli mer åpenbar: Vi trenger en debatt om vårt forhold til EU.

Mangel på debatt. Forholdet til EU er et av de viktigste temaer i norsk utenrikspolitikk. Mangel på debatt har gjort at vi har mistet muligheten til å få nye perspektiver på spørsmål av stor betydning. Nye perspektiver skaper behov for kunnskap. Kunnskap skaper engasjement. Engasjement skaper debatt. Når politikerne ikke tar debatten, ønsker vi å skaffe kunnskapen som kan vekke engasjementet.

Europabevegelsen har opprettet en ressursgruppe som skal gi innspill til det regjeringsutnevnte utvalget som utreder konsekvenser av EØS-avtalen – Europautredningen. I tillegg skal gruppen se på noen av de betydningene et norsk medlemskap vil ha for Norge, noe regjeringens utvalg ikke skal utrede. Ressursgruppen ledes av dette innleggets forfattere og er bredt sammensatt av representanter fra akademia, politikk, organisasjons- og næringsliv. Våre konklusjoner er ikke gitt på forhånd.

Faktabasert. Regjeringen vil begrense debatten om Europautredningen til å handle om EØS. Kunnskap og dokumentasjon fremskaffet av Europautredningen bør også styrke grunnlaget for en åpen og faktabasert diskusjon om EU og Norges forhold til Europa. EU-samarbeidet debatteres kontinuerlig i medlemslandene. Det bør vi også gjøre.

En relevant EU-debatt krever kunnskap om utviklingen i EU siden 1994. En slik debatt bør favne bredt. Som ansatt i privat eller offentlig sektor, student eller pensjonist, politisk aktiv, miljøengasjert eller ingen av delene, har man behov for å oppdatere kunnskapen om hvilken rolle EU spiller.

Vi trenger å debattere det Regjeringen ikke ønsker å snakke om. Debatten om vårt forhold til EU er blitt kvalt siden 1994. Vi håper det finnes politikere som har mot og integritet nok til å delta i debatten når noen andre gjenoppliver den. Hansken er kastet.